

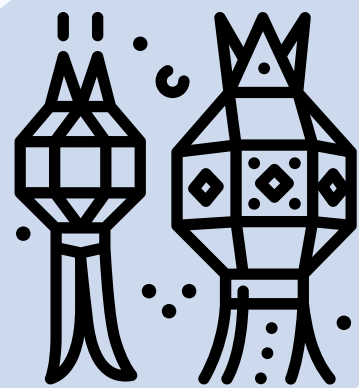
โครงการวิจัย

ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เรื่อง แนวทางการพัฒนาเพื่อบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์
มีชีวิตขุนยวมสู่ความยั่งยืน

โดย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฐาปกรณ์ เครือระยา
คณะศิลปศาสตร์

กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ชื่อโครงการ/แผนงานวิจัย

(ภาษาไทย) แนวทางการพัฒนาเพื่อบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวมสู่ความยั่งยืน

(ภาษาอังกฤษ) Development Guidelines for Management on Khun Yuam Living Museum to Sustainability.

ผู้บริหารแผนงานวิจัย โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ

โครงการวิจัยย่อย 3

(ภาษาไทย) การจัดการกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ประเพณีและพิธีกรรมสู่เมืองท่องเที่ยวขุนยวมอย่างยั่งยืน

(ภาษาอังกฤษ) Management of Activities to Spread Traditions and Rituals 's Khun Yuam Tourist City to Sustainability.

ผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฐาปนรณ์ เครือระยา

1. บทข้อเสนอสรุปโครงการวิจัย

อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อถือได้ว่าเป็นลักษณะของวัฒนธรรมร่วมแบบพหุสังคม กล่าวคือ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอำเภอขุนยวมมีอยู่หลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือ กลุ่มไทใหญ่ กลุ่มไทยวน กลุ่มปกากะญอ และกลุ่มม้ง ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีประเพณีความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป แต่เนื่องด้วยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่แล้ว จึงก่อเกิดเป็นพหุสังคมที่อยู่ร่วมกันและร่วมประเพณีกันบ้าง

ด้วยความเป็นพหุสังคมทางวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่าสังคมเมืองขุนยวมมีสภาพความเป็นพหุวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีความหลากหลายหรือมีความเป็นพหุทั้งในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม การเข้าใจถึงวัฒนธรรมที่หลากหลายจึงเป็นสิ่งจำเป็นของการ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมเมืองขุนยวม¹

เมื่อมองในส่วนของการการสืบทอดสืบสานประเพณีพิธีกรรม พบว่ากระบวนการดังกล่าวปรากฏให้เห็นอยู่ตลอด ทุกประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ มักจะมีผู้ใหญ่ผู้เฒ่าและเด็กเยาวชนเข้าร่วมรับรู้ร่วมกันอยู่เสมอ เป็นลักษณะการปลูกฝังให้รับรู้ประเพณีพิธีกรรมในชุมชน และเยาวชนค่อยๆรับรู้และสังเกตพฤติกรรมของคอนรุ่นก่อน อันเป็นแบบอย่างที่จะสืบทอด ส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ปัญหาของการขาดช่วงในการรับรู้ของวัยรุ่นในชุมชนช่วงอายุ 20-40 ปี ที่เดินทางออกนอกพื้นที่ในการไปศึกษาและทำงานเป็นปัญหาช่วงวัยที่ขาดหายไปจากวัฒนธรรมสังคมก็ยิ่งปรากฏให้เห็น ซึ่งปัญหาดังกล่าวยังคงมีกระบวนการทางการเรียนรู้ รับรู้ผ่านหลักสูตร

¹ ฐาปนรณ์ เครือระยา. โครงการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม เล่มที่ 3: งานวิจัยเรื่องการจัดการงานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนในเขตอำเภอขุนยวมแบบมีส่วนร่วม ภาคประชาชน, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.), 2563). หน้า 288.

ระดับชั้นประถมและมัธยมศึกษาในพื้นที่อยู่บ้าง ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาจะเป็นหลักสูตรท้องถิ่นแต่กระบวนการดังกล่าวช่วยในการสร้างความรู้ความเข้าใจในประเพณีพิธีกรรมอันดีของชุมชน

ดังนั้นการจัดการกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ประเพณีและพิธีกรรม จึงเป็นอีกหนึ่งกระบวนการที่ช่วยให้เข้าถึงการรับรู้และเข้าใจของผู้คนในสังคม ผ่านสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวภายนอกรับรู้กิจกรรมดังกล่าวอันเกี่ยวเนื่องกับประเพณีพิธีกรรม เช่น การโพสต์แชร์ข้อมูลในเพจเฟซบุ๊กที่มีชีวิตชุมชน การเผยแพร่ข้อมูลประเพณี 12 เดือน การทำทะเบียนโบราณวัตถุศิลปวัตถุ เป็นต้น โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ปรากฏการสร้างคามเข้มแข็งและความอยู่รอดในสังคมด้วย บวร. ซึ่งลักษณะสังคมของเมืองชุมขนนั้น มีรูปแบบของคำว่า “บวร” อยู่หลายชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน ทั้งทางด้านประเพณีพิธีกรรม การรักษาอัตลักษณ์ทางสังคมการอนุรักษ์สืบสานองค์ความรู้ที่ปรากฏในท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความอยู่รอดในสังคมโลกาภิวัตน์ด้วยองค์ประกอบของชุมชนที่ครบองค์บวร : บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งถือเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่สำคัญในการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมในอนาคต

2. หลักการและเหตุผล

จากการศึกษาพบว่าจัดการงานศิลปะวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนในเขตอำเภอชุมขน มีรูปแบบการมีส่วนร่วมภาคประชาชน พบว่าใน 1 รอบปีรวมทั้งหมด 12 เดือน อันได้แก่ 1) เดือนกุมภาพันธ์ (มกราคม) ประเพณีเข้าก่า 2) เดือนสาม (กุมภาพันธ์) ประเพณีถวายกองหลัว ถวายข้าวหย่ากู่ 3) เดือนสี่ (มีนาคม) ประเพณีปอยสา่งลอง 4) เดือนห้า (เมษายน) ประเพณีปีใหม่ 5) เดือนหก (พฤษภาคม) ประเพณีปอยเดือนหก 6) เดือนเจ็ด (มิถุนายน) ประเพณีวานปะหลิกหมู่บ้าน 7) เดือนแปด (กรกฎาคม) ประเพณีเข้าพรรษา 8) เดือนเก้า (สิงหาคม) ประเพณีปอยจำก๊ะ 9) เดือนสิบ (กันยายน) ประเพณีข้าวหอมต่อหลวง 10) เดือนสิบเอ็ด (ตุลาคม) ประเพณีแฮนหอมโกจา 11) เดือนสิบสอง (พฤศจิกายน) ประเพณีปอยเดือนสิบสอง และ 12) เดือนเกียง (ธันวาคม) ประเพณีทำบุญตานข้าวใหม่ ซึ่งแต่ละเดือนก็จะมีประเพณีพิธีกรรมรองรับ²

ในส่วนของการการสืบทอดประเพณีพิธีกรรม พบว่ากระบวนการดังกล่าวปรากฏให้เห็นอยู่ทุกประเพณีพิธีกรรม มักจะมีผู้ใหญ่และเด็กเยาวชนเข้าร่วมรับรู้ร่วมกัน เป็นลักษณะการปลูกฝังให้รับรู้ประเพณีพิธีกรรมในชุมชน และเยาวชนค่อยๆรับรู้และสังเกตพฤติกรรมของคนรุ่นก่อน ส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังปรากฏหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการที่จะสามารถชี้แนะและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนให้กับเด็กเยาวชนในพื้นที่ จากการเก็บข้อมูลหลักสูตรการเรียนการสอน หรือท้องถิ่นศึกษา พบว่าทั้งโรงเรียนชุมขน โรงเรียนบ้านต่อแพ และโรงเรียนบ้านเมืองปอน ล้วนมีการจัดการเรียนการสอนในเรื่องของท้องถิ่นศึกษาแทบทุกแห่ง

² ฐาปกรณ์ เครือระยา. โครงการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมขน เล่มที่ 3: งานวิจัยเรื่องการจัดการงานศิลปะวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนในเขตอำเภอชุมขนแบบมีส่วนร่วม ภาคประชาชน, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.), 2563). หน้า 287.

แต่สิ่งที่ขาดคือกระบวนการเผยแพร่ข้อมูลกิจกรรมการรับรู้แบบใหม่ ที่มีสื่อเข้ามาช่วยในการรับรู้และสื่อสาร ในการรับรู้และสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมนั้นๆ ดังนั้นการสร้างสรรค์กิจกรรมทางประเพณีและพิธีกรรมให้กับกลุ่มเยาวชนอำเภอขุนยวม จึงเป็นอีกหนึ่งกระบวนการที่สำคัญที่ช่วยให้เข้าถึงการรับรู้ ผ่านสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยการอาศัยกิจกรรมที่มีความใหม่แต่ยังคงไว้ถึงรูปแบบการสืบทอด ถ่ายทอดผ่านประกวาดภาพถ่าย ประเพณีพิธีกรรม การโพสต์แชร์ข้อมูลในเพจฟิธกัณฑ์มีชีวิตขุนยวม การทำทะเบียนโบราณวัตถุศิลปวัตถุ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้สังคมเข้าใจข้อมูลเชิงวัฒนธรรมผ่านกระบวนการจัดประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ทราบถึงพัฒนาการและนำไปสู่การจัดการในอนาคต ทั้งจะเป็นประโยชน์ในหลายๆด้าน ทั้งด้านงานศิลปกรรม ประเพณีความเชื่อ พิธีกรรม และด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งกิจกรรมทางประเพณีเหล่านี้ ถือเป็นอีกหนึ่งกระบวนการในการเก็บรวบรวมองค์ความรู้รูปแบบประเพณีพิธีกรรมในท้องถิ่น อันมีกระบวนการจัดการศิลปวัฒนธรรมของคนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในรูปแบบมรดกทางวัฒนธรรมไทใหญ่สู่การสร้างสรรค์วัฒนธรรมแบบใหม่ เพื่อให้อยู่ได้ในอนาคต

3. วัตถุประสงค์

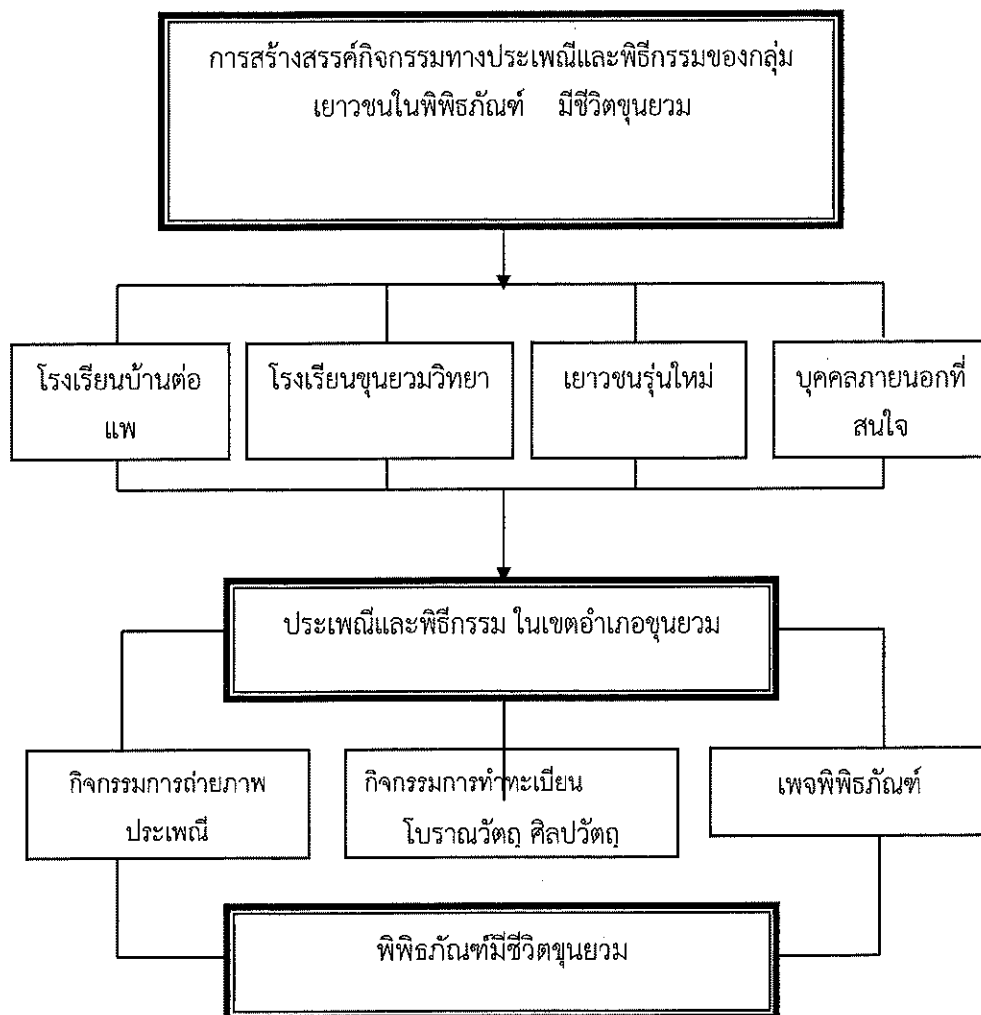
3.1 เพื่อจัดกิจกรรม การรับรู้เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมไทใหญ่ ให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ในเมืองขุนยวม

3.2 เพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนรู้กับสถานการศึกษา วัด และชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4. กรอบการวิจัย

“การสร้างสรรค์กิจกรรมทางประเพณีและพิธีกรรมของกลุ่มเยาวชนในฟิธกัณฑ์มีชีวิตขุนยวม” เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นกระบวนการจัดกิจกรรมทางประเพณีพิธีกรรมให้กับเยาวชน เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีความเชื่อต่างๆของชุมชนในเขตเมืองขุนยวม โดยใช้วิธีสื่อสารสมัยใหม่ถ่ายทอดพิธีกรรมและความเชื่อ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพระภิกษุสงฆ์ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน และร่วมสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในแผนภูมิ 4.1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 4.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

5. แนวคิด ทฤษฎี และสมมติฐานการวิจัย

5.1 ความหมายของประเพณี

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน(2542 : 788) พิธีคืองานที่จัดขึ้นตามลัทธิหรือความ เชื่อถือตาม ขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อความขลังหรือความเป็นสิริมงคลเป็นต้น เช่นพระราชพิธี จรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

พิธีมงคลสมรส พิธีประสาทปริญญา ส่วนพิธีกรรม คือการบูชาที่มีแบบอย่างหรือแบบแผนต่างๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา

ประชิด สกฤษณ์พัฒน์ (2546 : 60) กล่าวว่า พิธีกรรม คือรูปแบบของพฤติกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นพิธีการสำหรับกลุ่มชนทั่วไปที่กระทำเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ

เอี่ยม ทองดี(2541, 115) กล่าวว่าพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา เป็นส่วนหนึ่งของวิถี ชีวิตคนไทย หรือวัฒนธรรมไทยหรือวัฒนธรรมข้าวที่สังคมได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นหลักให้เกิดความ มั่นคงในการดำเนินชีวิตมี วัตถุประสงค์และแนวทางเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร และเพื่อความเป็นสิริมงคลตลอดจนถึง ความอยู่เย็นเป็นสุขของคนและสิ่งที่เกี่ยวข้องด้วย

ดังนั้นพิธีกรรมและประเพณีมีความใกล้เคียงตามความหมาย ดังที่แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2548 : 87) กล่าวว่า “คำว่าประเพณี(Tradition) กับคำว่าพิธีกรรม (Rite) มีความหมายใกล้เคียงกัน มาก บางครั้งก็ใช้ในความหมายเดียวกันแต่เท่าที่ผ่านมา คำแรกน่าจะมีความหมายกว้างกว่าคือ กินความไปถึงวิถีชีวิต ในขณะที่คำว่า พิธีกรรมมีความหมายไปในเชิงพิธีกรรม หรือกิจกรรมเฉพาะ กิจมากกว่า”

คำว่าประเพณีนี้กวีวิชาการได้ให้ความหมายหลายท่าน เพื่อต้องการอธิบายประเพณีให้มีความชัดเจน กลุ่มเล็ก เพื่อนำไปสู่ทิศทางการศึกษาให้สอดคล้องวิถีทางการปฏิบัติทางด้านประเพณีที่มีการสืบทอดปฏิบัติจากอดีตถึง ปัจจุบัน

ดนัย ไชยโยธา (2546 : 117) ประเพณี หมายถึงแบบความคิดความเชื่อการกระทำค่านิยม ทศนคติ ศีลธรรม จารีตระเบียบแบบแผนที่กระทำในโอกาสต่างๆ ลักษณะสำคัญของประเพณีคือ สิ่งที่ปฏิบัติเชื่อถือมานาน จนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบทอดกันมาและยังมี อิทธิพลอยู่ในปัจจุบันซึ่งเป็นที่ยอมรับของ ส่วนรวม สิ่งใดเมื่อประเพณีซ้ำกันอยู่บ่อยๆ จนเป็นความเคยชินก็เกิดเป็นนิสัยขึ้นมา ความประเพณีเหมือนๆ กัน เป็นส่วนใหญ่ในหมู่คณะ เรียกว่า ประเพณี หรือนิสัยสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าประเพณีคือความประเพณีของคน ส่วนรวมที่ถือกัน เป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผนและสืบทอดกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกันและยังคงอยู่ได้ เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริมสร้างสิ่งเก่าอยู่เสมอและกลมกลืนเข้ากันได้ดีจนทำให้ประเพณีเดิมยังคงอยู่ต่อไปได้

บันเทิง พาพิจิตร (2549 : 78) โดยเนื้อหาสาระแล้วประเพณีคือสิ่งที่คนในสังคมส่วนรวมสร้างขึ้นให้เป็น มรดกที่ผู้เป็นทายาทจะต้องรับไว้และปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป รวมทั้งมีการเผยแพร่ แก่คนในสังคมอื่นด้วย รูปลักษณะสำคัญของประเพณีเท่าที่เราพอจะมองเห็นได้ มีดังนี้

1. เป็นสิ่งที่ยึดถือร่วมกันของกลุ่มชน
2. มักเป็นพิธีการ

3. มักเป็นการกระทำที่มีการแสดงออกทางอารมณ์ ทำอย่างเอิกเกริกหรือทำ อย่างตั้งใจมาก
4. มักเป็นสิ่งที่ทำให้คนมีความรู้สึกรู้ว่ามีข้อผูกมัดต่อสังคม หรือคนมีความ รับผิดชอบชั่วดี
5. มักเกี่ยวกับความเชื่อของกลุ่มชนในเรื่องของอำนาจเหนือมนุษย์
6. มักเป็นพิธีการขอความช่วยเหลือหรือการบูชาคุณที่กลุ่มชนนับถือ

5.2 ความสำคัญของประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีและพิธีกรรมเป็นสมบัติของสังคมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตและสังคมมาโดย ตลอด ประเพณีและพิธีกรรมจึงมีบทบาทต่อมนุษย์หลายประการคือ

1. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคนเรา ไม่ว่าจะอยู่ในยุคใดสมัยใดเมื่อประสบปัญหาอุปสรรค ต่างๆ ก็มักจะเกิดภาวะความเครียดและเกิดความกังวล สภาวะจิตใจที่ไม่มั่นคงเช่นนี้โดยมากจะมี ผลต่อร่างกายบั่นทอนสุขภาพที่อาจทำให้เกิดความเจ็บป่วยทางกายหรือทางจิตประสาทก็ได้ การทำพิธีกรรมหรือ “พิธี” เป็นการแก้ไขเรื่องร้ายให้กลายเป็นดี ทำให้จิตใจสบายขึ้นผ่อนคลายความ ตึงเครียดและสร้างความมั่นคงเข้มแข็งขึ้น
2. เป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเรียบร้อยและ เป็นปกติมีสันติสุขใด นั้นสังคมนั้นๆ ต้องมีข้อตกลง มีระเบียบแบบแผนที่ทุกคนยอมรับและ ประพฤติตาม
3. เป็นสัญลักษณ์ชี้แนะให้เข้าสู่สาระสำคัญของชีวิต ประเพณีและพิธีกรรมแต่ละอย่างย่อมมี แนวคิดหรือแบบแผนการปฏิบัติที่แฝงอยู่ในพิธีกรรม ขั้นตอนต่างๆ ในประเพณีและพิธีกรรมจึง เป็นสัญลักษณ์ของแนวคิดและมีบทบาทในการชี้แนะให้เข้าถึงสาระสำคัญของชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีและพิธีกรรมส่วนบุคคลจะแฝงแนวคิดที่เป็นสัญลักษณ์เกี่ยวกับสถานภาพของบุคคลใน แต่ละ ช่วงอย่างน่าสนใจ
4. เป็นเครื่องผูกพันความเป็นพวกเดียวกันการประพฤติปฏิบัติการกระทำกิจกรรมใดๆ ร่วมกันเป็นแบบแผนเดียวกันย่อมเป็นสิ่งที่ผูกพันให้คนในกลุ่มหรือสังคมมีความผูกพันใกล้ชิด ชิดกัน และรู้สึกว่าเป็นพวกพ้องเดียวกัน
5. เป็นเครื่องมือผสมผสานความเชื่อต่างๆ เข้าด้วยกันจากอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าชนชาติไทยมีวัฒนธรรมที่โต วิวัฒนาการต่อเนื่องกันมาตลอด ในแง่ของความเชื่อก็เช่นเดียวกัน แต่เดิมคนไทยมีความเชื่อเรื่องผีสงและวิญญาณต่างๆ และเมื่อมีลัทธิพราหมณ์ แพร่ขยายเข้ามา รวมกับความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนาที่รับมาใหม่ ความเชื่อเหล่านี้ถูกผสมผสาน กลมกลืนด้วยประเพณี และพิธีกรรม(ประชิด สกฤษณ์พัฒน์ , 2546 : 61)

ความเชื่อของชาวไทใหญ่

ในโครงการพิพิธภัณฑวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ทำการศึกษา ไทใหญ่ ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์ (2551:48) ได้กล่าวว่า ชาวไทใหญ่จะนับถือพระพุทธศาสนา หากแต่การอยู่อาศัยกับ ธรรมชาติแวดล้อมส่งผลให้คนไทใหญ่มี ความเชื่อ 2 เรื่องสำคัญ คือ ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ และความเชื่อ เรื่องโชคลาง

ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ

ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชาวไทใหญ่มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์หลายประเภท ได้แก่ ส่วนใหญ่เป็นความ เชื่อเกี่ยวกับผีและเทวดา ปรากฏหลักฐานในวรรณกรรมและมุขปาฐะ ดังนี้

ความเชื่อเรื่องแสงตอน ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง ขุนยี่ค่ายคำ กล่าวถึง “ปู่แสงตอน” ส่ง “ปู่แกนฟ้า” 2 ตนคือ ปู่สาขี้กและปู่สาขี้เมืองลงมาช่วยเจ้าไข่มุก (ขุนยี่ค่ายคำ) ทำสงครามกับปองกาย ผู้ร้ายกลุ่มชาติพันธุ์ละ (ลัวะ) ซึ่งเป็นชนต่างเผ่าพันธุ์ การเชิญกองทัพสวรรค์มาช่วยทำศึกจึงเป็น วิธีการปลุกจิตใจให้เกิดความฮึกหาญและ มั่นใจในการศึก สังคมคนไทใหญ่ปัจจุบันยังคงมีการเชื่ สรวงบูชาแสงตอนทุกปี เช่นที่บ้านดอยดอกบัว เมืองจาง ตา หรือการสร้างรูปปั้นแสงตอนไว้ในวัด เพื่อกราบไหว้บูชา ความเชื่อเรื่องเสื้อบ้าน เสื้อเมือง เสื้อบ้านหรือผีบ้าน คือวิญญาณของผู้มาบุกเบิกสร้างหมู่บ้านเป็น คนแรกแต่ละชุมชนของคนไทใหญ่จะมีการประกอบพิธีไหว้เสื้อบ้านที่ หอเจ้าบ้าน เพื่อขอเคลือบดาล ให้พืชพันธุ์เจริญงอกงาม สมาชิกภายในบ้านมีความกินดีอยู่ดี ชาวไทใหญ่มีการให้ ความสำคัญ กับดวงวิญญาณของผีบรรพบุรุษในยุคของการสร้างบ้านสร้างเมือง ในระดับหมู่บ้านเรียกกันว่า “เสื้อ บ้าน” ต่อเมื่อชุมชนพัฒนาเข้าสู่ความเป็นเมืองหรือรัฐแล้ว จะเปลี่ยนสถานภาพไปเป็น “เสื้อ เมือง” หรือผีเมือง

ชาวไทใหญ่มีการอัญเชิญดวงวิญญาณเสื้อบ้านมาสิงสถิตอยู่ ณ อาคารที่สร้างให้ เรียกว่า “หอ เจ้าบ้าน” หรือ หอผีประจำหมู่บ้าน ส่วนเสื้อเมืองนิยมสร้างหอผีไว้ใต้ต้นไม้สูง (ต้นไทร) ขนาดใหญ่ บริเวณเหล่านี้ถือว่าเป็น “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมพลังทางจิตใจของหมู่บ้าน ในบาง ชุมชนจะทำเป็น “เสาใจบ้าน” หรือ “เสาหลักเมือง”

พื้นที่ของหอเจ้าบ้านและใจบ้านสังเกตได้ง่าย เนื่องจากบริเวณดังกล่าวจะมีต้นไม้ใหญ่ตั้งคู่เด่น เป็นสง่า อาณาบริเวณมีการกันรั้วเป็นไผ่รอบๆ ซึ่งภายในจะมีหอเจ้าบ้าน ปลุกสร้างเป็นอาคารไม้ มีหลังคาคลุม และตกแต่ง ด้วยงานสลักไม้ในส่วนของเชิงชาย (ปานตอง) พื้นอาคารยกพื้นสูงราว หนึ่งเมตร โดยภายในจะยกสูงในส่วนของเชิง (นึ่ง) ไว้สำหรับวางเครื่องสักการะต่างๆ ขณะประกอบ พิธีกรรมเลี้ยงผีประจำปี ทั้งนี้ยังเห็นแนวรั้วทางด้านหน้าได้ สร้างแข่งไว้ด้วยอีกแห่งหนึ่งด้วย สำหรับนำของเซ่นไว้มาถวายเนื่องในโอกาสต่างๆ เนื่องจากว่าหอเจ้าบ้านจะเปิดใช้ เพียงครั้งเดียวในหนึ่งปี ส่วนนี้ยังสร้างไว้ให้สำหรับเพศหญิงเป็นการเฉพาะด้วย เนื่องจากว่าหอแห่งนี้จะห้ามไม่ให้ ผู้หญิงไปภายในพื้นที่ดังกล่าวอย่างเด็ดขาด ภายในพื้นที่ถัดไปด้านหลังของหอมีศาลเจ้าขนาดเล็กและเสาใจบ้านปัก อยู่

ในอดีตวันที่มีการไหว้เสื้อบ้านจะทำการปิดหมู่บ้านและมีข้อห้ามต่างๆ มากมาย เช่น ห้ามออก นอกบ้าน ห้ามคนนอกเข้ามาในบ้านจนกว่าจะตกเย็น ห้ามไปดำนนา หรือตัดต้นไม้ ซึ่งผู้คนจะนำหมูเห็ดเป็ดไก่ ขนมหั่วต้ม ต่างๆ มาเซ่นไหว้

สำหรับผู้คนในหมู่บ้านแล้วเมื่อจะมีการจัดงานแต่งงาน การเดินทาง การผดจารีต การกลับมายัง บ้านเกิด จะต้องมาบอกกล่าวขอขมา (ขอโทษ) หรือขอบคุณหอเจ้าบ้านที่คอยคุ้มครองปกป้อง

โงบ้าน เป็นสถานที่ที่ต้องมีอยู่ในทุกบ้าน โดยอาณาบริเวณของบ้านด้านหนึ่งจะเป็นป่าไม้และมี ต้นไม้ใหญ่ มักเป็นไม้ซุง ชาวบ้านจะร่วมกันสร้างหอผีไว้ใต้ต้นไม้ใหญ่นี้ บางบ้านจะสร้างเป็นเลงผี ไว้บริเวณกลางบ้านเลย ซึ่งมี สัญลักษณ์ที่เป็นก้อนหิน เสาหิน หรือเสาปูน ว่าเป็นโงบ้าน สมาชิก ของบ้านจะทำการเซ่นไหว้ในงานประเพณีปีใหม่

ความเชื่อเกี่ยวกับผีอื่นๆ เพราะชาวไทใหญ่เชื่อว่าผีมีหลากหลายชนิด เช่นผีเพอะที่ดุร้ายกินคน ผี เหมือง ฝาย ผีน้ำ ผีป่า ผีรุกะใจ (ผีต้นไม้) ฯลฯ วิธีป้องกันผีของคนไทใหญ่มักใช้ตาแหลวที่สร้าง ขึ้นมาวางไว้บนดิน เชื่อว่า หากผีดำดินโผล่มาก็จะถูกตาแหลวคล้องคอไว้ทันที หรือหากมีคนตายก็ จะแขวนตาแหลวไว้หน้าบ้าน³

ความเชื่อเรื่องโชคกลาง

ชาวไทใหญ่นับถือโชคกลางเช่นเดียวกับชาวไทอื่นๆ จึงมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง กับความเชื่อนั้นๆ ความเชื่อ บางเรื่องก็ได้รับอิทธิพลจากที่อื่นแล้วดัดแปลงให้เข้ากับวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ ที่โดดเด่นมากก็คือ การใช้กระดุก ไก่ทำการเสี่ยงทาย เป็นความเชื่อที่มีมานานในหมู่คนไทใหญ่ สันนิษฐานว่าได้ รับอิทธิพลจากจีน ปกติการทำนาย กระดุกมักจะทำการมากกว่าหนึ่งครั้งเพื่อให้แน่ใจได้ว่าการทำนายนั้นถูกต้อง ใน วรรณกรรมเรื่อง ขุนยี่คายคำ ได้ บรรยายถึงการทำนายกระดุกไก่ในหลายกรณี เช่น การทำนายแม่น้ำ จะมีเลือก วันที่แล้ว เจ้าหม่อมเมืองจะนำไก่มา ล้างหน้าล้างตีนให้สะอาด ท่องมนต์คาถาขอให้ผีทั้งหลายมาช่วยคุ้มครองดูแลให้ อยู่เย็นเป็นสุข จากนั้นก็คุกเข่าลง และลงมือเอี๊ยดไก่ ชาวไทใหญ่จะตั้งกระดุกกระดิก และดูมันที่ขาไก่สองข้าง หากเท่า กันดีถือว่าเป็นมงคล หรือใช้ ทำนายผลศึก มีการทำนายถึง 3 ครั้ง โดยใช้ไก่ ตัวผู้ ดูครั้งแรกทำนายว่าขุนยี่คายคำจะได้ช้างและสาวงามมา นับ หมื่น ดูครั้งที่ 2 ได้คำทำนายว่าหมู่บ้านโรน่านับหมื่นจะตก เป็นของขุนยี่คายคำ และดูครั้งที่ 3 ได้คำทำนายว่า ขณะนั้นนาง อีปุมกำลังแต่งตัวรอลูกกลับบ้านด้วยแล้ว ไก่ที่ใช้ทำนายจะไม่ถูก นำมากินเพราะเชื่อว่าจะมีเหตุร้ายเกิด ขึ้นกับผู้ที่กินไก่ตัวนั้น ดัง เช่นแม่ทัพตั้งเสียไม่เชื่อฟัง ได้กินไก่สังเวีย ทำให้ต้องจบชีวิตลงขณะทำการ

ความเชื่อเรื่องการใช้เวทมนตร์คาถา ชาวไทใหญ่เชื่อเรื่องการแปลงกายด้วยเวทมนตร์ ดังปรากฏใน วรรณกรรมที่แปลงกายเป็นกวางล่อขุนยี่คายคำและกลับมาลักชิงนางอีปุมไป นอกจากนั้นยังมีเรื่องการใช้เวทย์ มนต์ขุบชีวิตให้ฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่

ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ชาวไทใหญ่เชื่อเรื่องฤกษ์ยามมาก การกระทำการใดๆ มักมีการหาฤกษ์ยามที่ เหมาะสม เช่นการออกศึกหรือการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่ใช้วันดีแตกต่างกันไป ถ้าทำการเซ่นผีมักเลือกวันไก่ หากไหว้ผีเมืองมักเลือกวันม้า เป็นต้น

ความเชื่อเรื่องความฝัน โดยเฉพาะยามหน้าสิ่วหน้าขวาน ยามออกศึก ฝันมีผลกับจิตใจผู้คน หากเป็น ฝัน ร้ายจะหาวิธีการแก้ฝันนั้นด้วยวิธีต่างกัน อาจทำการเรียกขวัญให้กลับมา

ความเชื่อเรื่องขวัญ ชาวไทใหญ่มักเชื่อในเรื่องขวัญ เมื่อมีผู้อาวโสตาย ชาวไทใหญ่จะไม่ร้องไห้ เพราะ เชื่อ ว่าการร้องไห้จะทำให้วิญญาณของผู้ตายไม่สงบสุข และมักจะฝังศพคนตายไว้ที่ป่าช้านอกหมู่บ้าน

ความเชื่อหลังการเกิด ชาวไทใหญ่เชื่อว่าเมื่อตั้งครรภ์ ไม่ต้องแยกแม่ออกจากฝูงคน และไม่มีเรื่องของการ เช่นสรวง แต่เมื่อคลอดบุตรมาแล้วจะมีข้อปฏิบัติดังนี้

ห้ามไม่ให้รับประทานของแสลงต่างๆ เป็นเวลา 1 เดือน ได้แก่ เนื้อแพะ เนื้อสมันอย่าง ปลาปาโมง ขนมะจัน น้ำมัน ผักกูด หอม และมะเขือ เพราะสิ่งของเหล่านี้ไม่ถูกกับธาตุทวารกที่เพ็งคลอด การอยู่ไฟ เมื่อคลอดบุตรแล้ว ต้องเอาผ้าพันท้องแม่ แล้วให้นั่งพิงกระดานหรือนอนแอ่นพุงอยู่ไฟ ไม้พื้นที่ใช้อยู่ไฟนั้นใช้ไม้อะไรก็ได้แต่จะหาได้ ไม้ที่นิยมใช้ส่วนใหญ่ คือไม้เนียม (คล้ายไม้โอ๊ก) ไม้กูด ไม้กะเวก (เทือกเพิ่น) ไม้มุต และไม้เกา ยกเว้นไม้ที่เผาแล้ว มีน้ำยางไม้ไหลออกมา

ห้ามแม่อาบน้ำหลังจากคลอดตลอด 7 วัน และก่อนที่จะลงมือทำงานการเรือนได้ตามปกตินั้น ต้องเข้ากระโจมอาบน้ำชำระร่างกายให้บริสุทธิ์ และสวมเสื้อผ้าใหม่ ต้องเผาไม้ด้วยการรมควัน พร้อมกับแม่ เพื่อเป็นการกันโรคติดต่อขึ้นสมองที่อาจทำให้มีเลือดออกมาทางจมูกและปาก แต่ถ้าหากมีจะต้องเอาเลือดลิงมากินแก้ ฝ่ายชายผู้นั้นไม่มีพิธีรีตองมาก แต่จะห้ามทำในสิ่งต่อไปนี้ คือการไล่หมู แบกหมผี (คนตาย) ขุดหลุม หรือกลบลหลุม เพลาะ และชกต่อยกับใครๆ

ความเชื่อเกี่ยวกับการแต่งงาน การแต่งงานของคนไทใหญ่นั้นยึดถือความเป็นอิสระ สังคมยอมรับให้แต่งงานได้สุดแต่ใจรักโดยไม่ถือชาติถือกลุ่ม เมื่อชายหนุ่มเกิดความพึงพอใจหญิงสาวก็จะหมั้นไปเยี่ยมสนทนาวินิจฉัยกับนางนั้นที่เรือนพ่อแม่ของนาง ถ้านางนั้นเกิดความรักใคร่ชอบพอดอบ สวเจ้าก็จะเลยตามไปเยี่ยมยังเรือนฝ่ายชายบ้างเพื่อให้พ่อแม่ฝ่ายชายรับรู้ แล้วค้างอยู่เรือนนั้นเลย เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ผู้ใหญ่ต่างทราบความต้องการ ด้วยการกระต่าดังกล่าว พ่อแม่ของฝ่ายชายจะไม่รีรอต้องรีบไปสู่เรือนของฝ่ายหญิงในวันรุ่งขึ้น บอกถึงสาเหตุความเป็นไป โดยมีธรรมเนียมว่าจะนำเอาเกลือกับใบเมี่ยงวางคู่กันในโตกหลวง ไปค้ำกับพ่อแม่ฝ่ายหญิงด้วย โดยกล่าวว่าถึงสิ่งที่ลูกชายของตัวเองทำไป หากไม่เป็นข้อขุนเคื่องต่อทางครอบครัวของฝ่ายหญิงจะขอกำหนดวันฤกษ์ดีเพื่อให้มีพิธีแต่งงานอย่างเป็นทางการต่อไป หากว่าผู้ใหญ่ทั้ง 2 ฝ่ายตกลงปลงใจกันแล้ว ฝ่ายหญิงก็จะกลับมาเรือนของนางตามเดิม

ความเชื่อเกี่ยวกับการเจ็บป่วยและการรักษา หากเกิดการป่วยไข้ ชาวไทใหญ่นิยมรักษาด้วยหลาย วิธี เช่น ยาต้ม ยาผงแห้งบด และยาสด เป็นสมุนไพรที่หมอยาจะเป็นผู้ไปหาจากใบ ราก ดอก ผล เปลือก แก่น กะพี้ หรือเนื้อไม้ สมุนไพรส่วนใหญ่ได้จากตำราที่มีการเขียนมาและเป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมา การรักษาอาจ เป็นการนวดตามสาเหตุของโรค ถ้าจัดยาให้แล้วนวดไม่หาย บางทีก็เข้าใจไปว่าเป็นอาการไข้เจ็บที่เกิดจากผี จึง เลี้ยงมาใช้วิธีการเป่าขับผีและรดน้ำมันต์ หรือบนบานผีสางเทวดาศักดิ์สิทธิ์ ถ้าอาการเจ็บป่วยจนเกินแก้ใกล้จะ ถึงแก่ความตายแล้ว ญาติมิตร สามิภรรยาหรือบุตร ต้องพรรณนาคุณความดีที่ผู้ป่วยนั้นได้ทำไว้แต่ก่อนมาทั้งกับ พระพุทธศาสนาและต่อผู้คนในชาตินี้ บรรดาสิ่งๆ ที่ผู้ป่วยได้พึ่งนั้นเป็นการให้ระลึกไว้ พนมมือรับและเมื่อจะสิ้นลม ก็ จะร้องตะโกนบอกหนทางสวรรค์ให้ระลึกถึงพุทธคุณ

ความเชื่อเกี่ยวกับการตาย เมื่อสิ้นลมแล้ว ศพจะได้รับการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่ ซึ่งต้องระวังไม่ให้เสื้อผ้านั้นมีรอยไหม้ไฟเป็นอันตราย เนื่องด้วยมีความเชื่อว่ารอยไหม้นั้นจะส่งผลไปเผาเจ้าตัวถึงชาติ สู่เอาผีไปฝัง ทั้ง ลีธจ๋อนไม่มีเสื้อผ้ายังดีกว่า ศพจะถูกนำไปฝังกันในป่าดงหรือป่าช้าใกล้บริเวณบ้าน ญาติมิตรจะร่วม กันนำไปฝัง ขุดหลุม ทำการปิดกวาดหลุมฝังด้วยหญ้าคาหรือหนาม เพื่อขับไล่ผีร้ายซึ่งอาจสิงอยู่ ณ ที่นั้นมาก่อน ให้หนีพ้นไป

เสียก่อน สำหรับญาติมิตรที่ไปช่วยกันฝังศพแล้วนั้นหากว่าผู้ใดได้สัมผัสกับร่างของผู้ตาย ต้องไปอาบ น้ำชำระขจัดสี ร่ายกายเสียก่อนที่จะกลับเข้าเรือนของตนเองได้ ภายหลังจากงานศพไม่มีการไว้ทุกข์ด้วยการแต่งกายทั้งชายและหญิง ด้วยคนไทยใหญ่นั้นถือว่าสวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจ สิ่งที่จะกระทำภายหลังหากทำได้คง เป็นเรื่องของการ ถือศีลแทน⁴

สำหรับคนโสดทั้งชายและหญิง หากตายลงก่อนที่จะได้แต่งงาน ก่อนเอาศพไปฝัง ต้องให้ศพได้ก่อตวยวะ มนุษย์หรือหมอนหรือท่อนไม้ เพื่อสมมติว่าได้เป็นผัวเมียกันแล้วจึงจะสามารถนำศพลงฝังในหลุมได้ หากลืมทำ พิธี เช่นนี้แล้วคนที่ตายไปนั้นไปเกิดชาติหน้าก็ต้องตายทั้งไม่ได้แต่งงานอีก

5.3 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมันักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์⁵ ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชนว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วน เกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

- (1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร
- (2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
- (3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
- (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อ กระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค องค์การ สหประชาชาติ(United Nation. 1981 : 5) และรีเดอร์(Reeder. 1974 : 39) ได้ให้ความหมายเจาะจงถึงการมี ส่วนร่วม ว่าการมีส่วนร่วมเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และ การมีส่วนร่วมของกลุ่ม

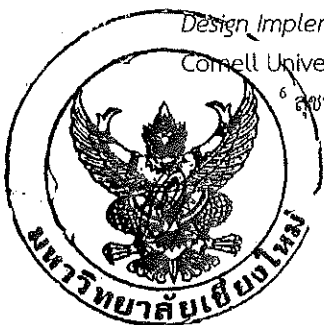
สุชาดา จักรพิสูทธิ์⁶ ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของ ชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

(1) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

⁴ โครงการพิพิธภัณฑสถานธรรมชาติและชาติพันธุ์ล้านนา, ไทใหญ่ ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์, เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551, หน้า 50-52.

⁵ Cohen , J.M. and Uphoff , N.T. Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation (Rural Development Committee Center for International Studies : Cornell University, 1981), Page 6.

⁶ สุชาดา จักรพิสูทธิ์, การศึกษาทางเลือกของชุมชน (ขอนแก่น : วารสารศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2547), หน้า 58

(2) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกิดความผูกพันรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จากแนวคิดและทัศนะที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถแยกประเด็นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นจาก เป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการ โดยมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้

- การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล
- การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม
- การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี
- การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพัน ความสนใจ

โดยสรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งการเราให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด ดังนี้

คูฟแมน⁷ ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ส่วน ประยูร ศรีประสาธน์⁸ ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วม ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ

- ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ
- ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้และเป็นสมาชิกกลุ่ม
- ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมได้ ดังนี้

ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่างๆ

- ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้

⁷ Koufman H.F, *Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities*. (Agricultural Experiment Station Bulletins, 1949), Page 97.

⁸ ประยูร ศรีประสาธน์, รายงานการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา (ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542), หน้า 69.

- การได้รับข้อมูลข่าวสารได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารและแหล่งที่มาของข่าวสาร

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

ฟอร์นารอฟ⁹ เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

- (1) การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล
- (2) การดำเนินงาน
- (3) การใช้บริการจากโครงการ
- (4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ในความคิดของ อคิน รพีพัฒน์¹⁰ ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- (1) การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
- (2) การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา
- (3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
- (4) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

ขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนและนำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ ได้แก่

ลักษณะที่ 1 มีขั้นตอน ดังนี้

- (1) การคิด
- (2) การตัดสินใจ
- (3) การวางแผน
- (4) การลงมือปฏิบัติ

ลักษณะที่ 2 มีขั้นตอน ดังนี้

- (1) การกำหนดปัญหา
- (2) การวางแผน
- (3) การดำเนินงาน
- (4) การประเมินผล
- (5) การบำรุงรักษา และพัฒนาให้คงไว้

⁹ Fornaroff, A., *Community involvement in Health System for Primary Health Care* (Geneva : World Health Organization, 1980), Page 59.

¹⁰ อคิน รพีพัฒน์, *การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา* (กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข, 2547),

จากแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมดสรุปได้ว่า ขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมี 6 ขั้นตอน ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการงานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนในเขตอำเภอขุนยวมแบบมีส่วนร่วมภาคประชาชน ได้แก่

- (1) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข
- (2) ตัดสินใจกำหนดความต้องการ
- (3) ลำดับความสำคัญ
- (4) วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน ทรัพยากร
- (5) ดำเนินงานตามโครงการ และ/หรือ สนับสนุนการดำเนินงาน
- (6) ประเมินผล

จากการศึกษาทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผล ต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดการอย่างมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึง วิธีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม(ประเพณีสืบสิ่งเตือน) เพราะกลุ่มคนในชุมชน มีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนโดยสรุปมีขั้นตอนทั้งสิ้น 5 ขั้นตอนคือ 1) การวิเคราะห์ - สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน 2) การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต 3) การกำหนดกิจกรรม 4) การดำเนินกิจกรรม และ 5) การประเมินผลกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

ด้านการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

จะเห็นได้ว่า ที่ผ่านมานั้นมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์รวมถึงการจัดการกับประเพณีที่มีอยู่ภายในชุมชนต่างๆ ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอนพอสมควร ส่งผลให้การจัดการกับประเพณีบางครั้งไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากการไม่ให้ความสำคัญกับคนในชุมชนนั้นๆ ซึ่งบางครั้งอาจทำให้ประเพณีพิธีกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมสมัยใหม่

(1) วิวัฒน์ เตมียพันธ์ (2547) พูดถึงเรื่องประเพณี ใน “สาระของชนบทในบางมิติ” ว่าประเพณีนั้นสะท้อนให้เห็นวิถีทางของการดำเนินชีวิตในองคร่วมของแต่ละสังคมที่เป็นกายภาพหรือรูปธรรม ปงชี้ถึงภูมิปัญญาที่เป็น “มรดกทางวัฒนธรรม” (Cultural Heritage) ของสังคมอันได้จัดการวางระบบให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

การรักษาสมดุลทางวัฒนธรรมให้มีสภาพคงคุณค่าต่อไปท่ามกลางการพัฒนาซึ่งมุ่งเน้นการนำ
ความเจริญสมัยใหม่ไปสู่เมือง การอนุรักษ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก แต่หากจะปฏิบัติให้ได้ผลจะต้องใช้วิธีการ
ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชาการ และอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

(2) กรมศิลปากร (2544) ได้เสนอวิธีการจัดการไว้ในรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม ดัง
ข้อเสนอแนะต่อไปนี้

ควรให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมให้ประชาชนเห็นคุณค่า ความสำคัญ
ของงานศิลปกรรมในท้องถิ่น มีความรู้สึกเป็นเจ้าของแหล่งศิลปกรรมในท้องถิ่นที่ต้องร่วมมือกันอนุรักษ์ โดยปลูกฝัง
และเผยแพร่ความรู้เรื่องของท้องถิ่นนั้นๆ ทั้งทางด้านประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต การอนุรักษ์และพัฒนา ซึ่งอาจ
กระทำผ่านสื่อท้องถิ่น เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ผู้นำชุมชน รวมทั้งในสถาบันการศึกษาทุกระดับชั้น เพื่อประโยชน์
ในการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์ให้ยั่งยืนต่อไป

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาครัฐควรพิจารณากำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์งานศิลปกรรมให้
นำไปสู่การปฏิบัติ และติดตามตรวจสอบและประเมินผลการอนุรักษ์งานศิลปกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควร
ดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วนเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองมรดกทาง
วัฒนธรรมของชาติ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองอนุรักษ์ และพัฒนา ทั้งหน่วยงานผู้กำหนดนโยบายส่วนกลางและ
ท้องถิ่นต้องทำความเข้าใจร่วมกันและกำหนดรูปแบบการดำเนินการ “พัฒนาเชิงอนุรักษ์” พร้อมเสริมสร้างความรู้
ความเข้าใจเกี่ยวกับ “การพัฒนาเชิงอนุรักษ์” ให้กับหน่วยงานราชการ องค์กร และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อ
กระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองอันควรแก่การอนุรักษ์ศิลปกรรม รวมทั้งเป็นแนวทางหนึ่ง
ในการสร้างความเข้าใจร่วมกันเพื่อลดความขัดแย้งในการดำเนินโครงการพัฒนาของรัฐในพื้นที่ระหว่างหน่วยงาน
ภาครัฐและองค์กรประชาชน

5.4 แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์(Creative Economy) และแนวคิดเมืองสร้างสรรค์(Creative City)

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ปัจจุบันยังไม่มีข้อกำหนดคำนิยามของเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเป็นทางการขึ้นอยู่กับ การนำไปปรับใช้
ให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศและองค์กรที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยความหมาย อย่างง่ายของ “เศรษฐกิจ
สร้างสรรค์” ซึ่งนิยามโดย John Howkins คือ “การสร้างมูลค่าที่เกิดจาก ความคิดของมนุษย์” และสาขาการ
ผลิตที่พัฒนาไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ จะเรียกว่าอุตสาหกรรม สร้างสรรค์ (Creative Industries) ซึ่งหมายถึง
“กลุ่มกิจกรรมการผลิตที่ต้องพึ่งพาความคิด สร้างสรรค์เป็นวัตถุดิบสำคัญ” ทั้งนี้หน่วยงานและรัฐบาลของประเทศ

ต่างๆ ได้ให้คำนิยามของเศรษฐกิจสร้างสรรค์และ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ไว้ดังนี้ สหราชอาณาจักร เป็นประเทศต้นแบบที่ได้รับการยอมรับให้เป็น “ศูนย์กลางความสร้างสรรค์ ของโลก” (World Creative Hub) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนี้ “เศรษฐกิจที่ ประกอบด้วยอุตสาหกรรมที่มีรากฐานมาจากความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล ทักษะความชำนาญ และ ความสามารถพิเศษ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างความมั่งคั่งและสร้างงาน ให้เกิดขึ้นได้ โดยที่สามารถสังสรรค์และส่งผ่านจากรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่ด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา” องค์การยูเนสโก (UNESCO) เน้นบริบทของทรัพย์สินทางปัญญาว่า “ประกอบไปด้วย อุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและศิลปะทั้งหมด ทั้งในรูปสินค้า และบริการที่ต้องอาศัยความพยายามในการสร้างสรรค์งานไม่ว่าจะเป็นการทอ ขึ้นมาโดยทันทีใน ขณะนั้นหรือผ่านกระบวนการผลิตมาก่อน องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ได้ยึดนิยามที่นำเสนอโดยกระทรวงวัฒนธรรม สื่อ และการ กีฬาของสหราชอาณาจักรว่า คือ “อุตสาหกรรมที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ ความชำนาญ และความสามารถที่มีศักยภาพในการสร้างงานและความมั่งคั่ง โดยการผลิตและใช้ประโยชน์จาก ทรัพย์สินทางปัญญา” องค์การความร่วมมือเพื่อการค้าและพัฒนา ได้ให้ความหมายในบริบทของการขับเคลื่อนการ พัฒนาเศรษฐกิจไว้ว่า “เป็นแนวความคิดในการพัฒนาและสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยใช้สินทรัพย์ที่เกิดจากการใช้ความคิดสร้างสรรค์” โดยสรุปความหมายของ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” มีองค์ประกอบร่วมของแนวคิดการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และการใช้ ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสังสรรค์ความรู้ของสังคม และเทคโนโลยี/ นวัตกรรมสมัยใหม่

ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในบริบทประเทศไทย โดยสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ (2554) คือ การพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการสร้างและใช้องค์ความรู้ ความคิด สร้างสรรค์ และทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การสังสรรค์ความรู้ของสังคม เทคโนโลยี และนวัตกรรม ในการผลิตสินค้าและบริการใหม่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยมี เป้าหมายเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ตามกรอบแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ของไทย

แนวคิดเมืองสร้างสรรค์(Creative City) “เมือง” ที่มีความพร้อมสำหรับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือ “เมืองสร้างสรรค์” ตามนิยามที่ การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและพัฒนา (UNCTAD - Conference on Trade and Development) ให้ไว้ใน (United Nations, 2008) หมายถึง เมืองที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคม ของเมืองนั้นๆ และต้องประกอบไปด้วยรากฐานที่ มั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม มีการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนทำงานสร้างสรรค์และมี สภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืนของสถานที่ในเชิงวัฒนธรรม

ชาร์ลส์ แลนด์รียได้กล่าวไว้ว่าคนและวัฒนธรรมท้องถิ่นมีส่วนสำคัญที่ทำให้เมืองเป็นพื้นที่ ของความคิดสร้างสรรค์และทำให้เกิดพลวัตขึ้นในสังคมเมือง ดังนั้นความเป็นท้องถิ่นที่สื่อสารออกมา ทางศิลปะในรูปแบบต่างๆ

และกิจกรรมทางวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นทรัพยากรสร้างสรรค์ ซึ่งเป็น ส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้ความเป็นเมืองสร้างสรรค์ของแต่ละท้องถิ่นมี เอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ แตกต่างกันไป ริชาร์ด ฟลอริดา กล่าวได้ว่า กลุ่มมวลชนสร้างสรรค์ (Creative Class) เป็นกลุ่มคนที่เป็น กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีความสำคัญอย่างยิ่ง “เมือง” ต่างๆ จึงต้องแข่งขัน กันเพื่อดึงดูด รักษาและสร้างกลุ่มมวลชนสร้างสรรค์ด้วยการพัฒนา สภาพแวดล้อมเมือง การพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานและกลไกทางธุรกิจที่เอื้อต่อการลงทุนและพัฒนาธุรกิจ สร้างสรรค์ และให้ ความสำคัญกับส่วนที่สำคัญที่สุดคือ การรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและวางแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้เมืองมีความพร้อมในเชิงเอกลักษณ์และบรรยากาศทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายควบคู่ไป กับ การพัฒนาเมืองด้านกายภาพ กล่าวโดยสรุป เมืองสร้างสรรค์จึงไม่ใช่เรื่องของ การปรับปรุงภูมิทัศน์หรือการพัฒนา เมืองใน เชิงท่องเที่ยวเพียงด้านเดียว แต่เป็นเมืองที่มีพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดกิจกรรมทาง เศรษฐกิจ จากความคิดสร้างสรรค์และเป็นแหล่งรวมนักคิดและผู้ประกอบการสร้างสรรค์จาก ทั้งใน และต่างประเทศที่มา ประกอบกิจการและก่อให้เกิดการจ้างงานสร้างรายได้และเพิ่มศักยภาพในการ แข่งขันให้กับเศรษฐกิจของเมือง และประเทศเพราะองค์ประกอบหลักของเมืองสร้างสรรค์คือ เหล่าผู้ประกอบการสร้างสรรค์หรือนักคิดที่เปรียบ เหมือนสินทรัพย์สำคัญของ เมืองที่สามารถเคลื่อนที่ไปได้ ทั่วโลกที่แสวงหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการ อยู่อาศัย และประกอบธุรกิจสร้างสรรค์ (ศูนย์ สร้างสรรค์งานออกแบบ สำนักงานบริหาร และพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), 2554)

2) UNESCO กล่าวถึง เมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ว่าเป็นการร่วมมือระหว่างชุมชน ท้องถิ่นและ ภาครัฐในการสร้างสรรค์เมืองผ่านการพัฒนาสภาพแวดล้อม โครงสร้างทางสังคม ระบบ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ และการนำสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ตลอดจนจารีตประเพณีของท้องถิ่นมา ผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อนำไปสู่การเป็นเมืองที่มีบรรยากาศ ที่เอื้อต่อการสร้างธุรกิจหรืออุตสาหกรรม เชิงสร้างสรรค์ (Creative Industry) โดยองค์ประกอบสำคัญ ของเมืองสร้างสรรค์ได้แก่

(1) การสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้แก่เมือง (Cultural Identity)

(2) การสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมให้มีความเปิดกว้าง (Diversity & Open Society) เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่

(3) การรวบรวมนักคิดและผู้ประกอบการสร้างสรรค์ (Talent/Creative Entrepreneur) เพื่อ รวบรวมผู้มีความคิดสร้างสรรค์ในการผสมผสานวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ท้องถิ่นเข้ากับเทคโนโลยี วัฒนธรรม และการจัดการด้านธุรกิจที่ก่อให้เกิดการจ้างงานและกำลังซื้อ สินค้าหมุนเวียนเป็นกลไกให้เกิด การเติบโตทางเศรษฐกิจ

(4) การสร้างพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก (Space & Facility) โดยจะต้องสร้าง โครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอและมีคุณภาพช่วยก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการผลิตนวัตกรรม และ ธุรกิจสร้างสรรค์

(5) การบริหารจัดการเมือง (Management) องค์กรของภาครัฐและเอกชนจะต้อง มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมืองโดยเป็นองค์กรที่มีความยืดหยุ่น และทำงานประสานกันเพื่อนำไปสู่เป้าหมายได้อย่างสร้างสรรค์ โดยมีแนวทางในการปรับปรุงเมืองเพื่อให้เป็น Creative City โดยการผสมผสานประวัติศาสตร์ และความคิดสร้างสรรค์ให้เมืองมีความผสมผสานกัน

3) UNCTAD ได้จัดประเภทธุรกิจหรืออุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Industry) ออกเป็น 9 ประเภท โดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถูกจัดอยู่ในการให้บริการเชิงสร้างสรรค์ (Creative services) ดังรูปที่ 2 - 8- ที่มา: UNCTAD, 2008. สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทยไว้ 4 ประเภท

การจัดการโดยชุมชนมีส่วนร่วม งานศึกษาการจัดการโดยชุมชนมีส่วนร่วมพบงานของ กนิษฐา อุ่นถาวร และคณะ (2545) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ที่ ส.ล 8 (หนองแม่นา) จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมใน การตั้งทีม นักวิจัยท้องถิ่นทำการศึกษาข้อมูล สำรวจทรัพยากรธรรมชาติภายในท้องถิ่น เพื่อรวบรวม เป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่น และพบว่าชาวบ้านมีศักยภาพ และมีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยว รูปที่2 การจัดประเภทอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ เชิงนิเวศน์ภายในท้องถิ่นได้อย่างดี แต่ปัญหาที่พบคือ ชาวบ้านยังมีขีดจำกัดในเรื่องการตลาด และการ ประชาสัมพันธ์

ส่วนงานศึกษาเรื่อง การตอบสนองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของ วชิร ชูรักษา (2548) ศึกษา 2 ประเด็น ได้แก่ ปัญหาทางด้านการท่องเที่ยว ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับท้องถิ่นรวมถึงสาเหตุและแนวทางการ แก้ไขโดยการจัดประชุมกลุ่ม มีตัวแทนจาก องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าร่วม สรุปได้ว่าประเด็นปัญหาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประกอบด้วยปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดิน โครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอและยังขาด มาตรฐาน ประชาชนขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ขาดแผนปฏิบัติการท่องเที่ยว ขาด งบประมาณ ขาดมาตรฐานการบริการและความสะดวก และชุมชนขาดจิตสำนึก และประเด็นที่สองประเมิน ศักยภาพ ของ อบต. พบว่า ท้องถิ่นยังขาดความรู้และความเข้าใจ เจ้าหน้าที่และงบประมาณไม่เพียงพอ รวมถึง ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างชุมชนและองค์กร และมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการส่งเสริมความรู้และ ความเข้าใจ บพทงหน้าทีของ อบต. ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและจัดทำแผนท่องเที่ยว สร้างความร่วมมือและเครือข่ายกับ ภาครัฐ เอกชน และชุมชน

เช่นเดียวกับงานของ สมชาย เลียงพรพรรณ (2548) กล่าวถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใน ท้องถิ่นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานปกครองที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด จึงเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นในทุกๆ ด้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทด้านการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่ง อันได้แก่ เส้นทางคมนาคม ยานพาหนะ ป้ายบอกทาง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่ง เช่น ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์สาธารณะ สถานที่จอดรถ ท่าเทียบเรือ สถานที่พักผ่อน ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก ห้องน้ำและการดูแลรักษาความปลอดภัย ด้าน สภาพแวดล้อมของแหล่ง ควรมีการป้องกัน และดูแลรักษา สภาพธรรมชาติ ระบบนิเวศ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปกรรมของท้องถิ่นให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ ด้านคุณค่าและความสำคัญ ควรมี มาตรการดูแลรักษาคุณค่าทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปวัฒนธรรม ด้านการตอบรับของคนในท้องถิ่น ควรดำเนินการให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว เต็มใจต้อนรับนักท่องเที่ยว ร่วมมือในการรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ด้านการ จัดการ โดยให้การศึกษาหรือการสื่อความหมาย เช่น มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว วิทยากร ป้ายความรู้ สื่อสิ่งพิมพ์ จุดชมวิว การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและองค์กรในการจัดการ

ทางด้านสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2549) กล่าวถึง การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว โดยอธิบายความหมายของ “เครือข่าย” ว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ และการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหรือชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพา จนกระทั่งการสร้างพลังและอำนาจการต่อรอง และมีการขยายความสัมพันธ์ไปสู่ระดับที่กว้างขึ้น เป็นความร่วมมือและ การเปิดรับของฝ่ายต่างๆ ที่จะมีข้อตกลงร่วมกันในการ ทากิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ และเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมและกระบวนการกลุ่มที่เป็นการ ระดมทรัพยากรในการสร้างพลังและอำนาจในการต่อรองให้สูงขึ้น

ยกตัวอย่างกรณี เชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์ (Chiang Mai Creative City) เป็นการริเริ่มเพื่อพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งหมายถึงเมืองที่ซึ่งวัฒนธรรมและ กิจกรรมสร้างสรรค์ผสมผสานเข้าด้วยกันเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนั้น การริเริ่มครอบคลุมไม่เพียงเฉพาะกลุ่มธุรกิจสร้างสรรค์เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการพัฒนาเมือง การศึกษา การวิจัยและพัฒนาและนวัตกรรม ตลอดจนการร่วมมือผู้มีส่วนร่วมบางส่วนได้เน้นความสำคัญในภาคไอ ทีซอฟต์แวร์ และส่วนดิจิทัล เนื่องจากเป็นส่วนที่มีการเติบโตอย่างสำคัญ และเป็นตัวเปิดทางให้แก่ ภาคอื่น ยิ่งไปกว่านั้น ภาคไอทีนี้ยังมีศักยภาพสูงในการก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี สร้างมูลค่าเพิ่มและดึงดูดการลงทุนเพิ่มเติม สำหรับภาคสำคัญที่มีอยู่แล้ว อย่างเช่น การท่องเที่ยว (เช่น การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์) หัตถกรรม (เครื่องประดับ เครื่องเงิน เซลาดอน เครื่องปั้นดินเผา และสิ่งทอ) อาหาร อุตสาหกรรมการเกษตร และการสาธารณสุข ยังเป็นหนึ่งในเป้าหมายและสามารถยกระดับขึ้นโดยใช้การออกแบบ กระบวนการไอทีนวัตกรรมบนเทคโนโลยีและการคิดสร้างสรรค์ได้

นอกจากนี้เชียงใหม่โดยการสนับสนุนจากกระทรวงวัฒนธรรม จะสมัครเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่ง ของเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์สากล ซึ่งตั้งขึ้นโดยยูเนสโก ในฐานะเมืองแห่งงานหัตถกรรมและศิลปะ พื้นบ้าน โดยมุ่งเน้นไปที่หัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Craft and Folk Art) ร่วมกับเมืองในเครือข่าย อันได้แก่ คานาซาว่า (Kanazawa) ประเทศญี่ปุ่น อีชีออน (Icheon) ประเทศเกาหลี ซานตาเฟ (Santa Fe) ประเทศสหรัฐอเมริกา และอัสวาน (Aswan) ประเทศอียิปต์ โดยเชียงใหม่ จะเป็นเมือง แรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เข้าร่วม เครือข่ายดังกล่าว การสมัครเข้าร่วมเครือข่ายฯ ในครั้งนี้ยังสอดคล้องกับการที่เชียงใหม่ได้รับคัดเลือกจากกรม ทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ให้เป็น 1 ใน 10 เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ สอดคล้องกับ โครงการครีเอทีฟลันนา (Creative Lanna) ภายใต้ความร่วมมือของ ศูนย์ส่งเสริม อุตสาหกรรมภาคที่ 1 กระทรวงอุตสาหกรรม หอการค้าจังหวัด 4 จังหวัด (เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน) และวิทยาลัยศิลปะ สื่อและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

5.5 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม

Emile Durkheim ได้กล่าวถึงการศึกษาพฤติกรรมของคนในสังคมในรูปแบบบูรณาการ (Integration) ซึ่งจะต้องศึกษาหน้าที่ของโครงสร้างของสังคมทุกๆ โครงสร้างให้สัมพันธ์กันจึงจะเข้าใจสังคมหนึ่งๆ ได้ เพราะสังคม ประกอบด้วยโครงสร้างต่างๆ แต่ละโครงสร้างจะทำหน้าที่ประสานกัน ถ้าขาดโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งสังคมก็จะ ล้มหรือล่มสลาย หรือหากโครงสร้างใด โครงสร้างหนึ่งทรุดโทรมหรือเสื่อมสลาย โครงสร้างนั้นก็ทำหน้าที่ไม่ได้ดี จะเป็นผลกระทบไปถึงโครงสร้างอื่นๆ เป็นลูกโซ่ สุดท้ายจะทำให้สังคมนั้นเสื่อมทรามหรือล่มสลายไป แต่ในความเป็นจริงแล้วสังคมจะไม่เคยล่มสลาย มันมีวิธีการปรับของมันเองได้ กล่าวคือเมื่อโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งของ สังคมเกิดเสื่อมทรามลงและทำงานล้มเหลวหรือบกพร่องไปสังคมจะหยุดชะงัก ระยะเวลาหนึ่งจะมีการเยียวยารักษา หรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างให้ทำหน้าที่ได้ดังเดิมเสีย ก่อนสังคมจะก้าวต่อไป สังคมจะมีการขยับปรับเปลี่ยน โครงสร้างที่บกพร่องเสมอสังคมจึงไม่ตาย แต่อาจเกิดอาการชะงักงันไปชั่วระยะเวลาหนึ่งก่อนจะก้าวเดินต่อไป (Dynamics) ของสังคมหรือที่เรียกว่า “การเคลื่อนไหวที่สมดุล” (Moving Equilibrium) (ปิยพรรณ วรรณศิริ, 2550 : 98)

นอกจากนั้น Emile Durkheim ได้สรุปแนวคิดจากการศึกษาชนเผ่าAustralian Aborigines ว่าศาสนา เริ่มต้นมา จากลัทธิTotemism การนิยมบูชาต้นไม้และสัตว์เสมือนด้วยพระเจ้าของตนเอง สาเหตุที่บูชานับถือต้นไม้ และสัตว์ ก็เพื่อจะใช้เป็นเครื่องแบ่งกลุ่มแบ่งเผ่าให้คนรู้จักนับถือและสำนึกถึงความสำคัญ ของเผ่าเพื่อกลุ่มหรือเผ่า จะได้อยู่ยั่งยืนต่อไปในสังคม(ปิยพรรณ วรรณศิริ, 2550 : 100)

A.R. Radcliff - Brown นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ ได้เสนอว่าเราสามารถศึกษา โครงสร้างของสังคม (หรือความสัมพันธ์ของคนในสังคม) โดยดูจากหน้าที่พฤติกรรมต่างๆ ว่ามีส่วนช่วยในการสร้างความเป็นปึกแผ่น และรักษาความสมดุลของสังคมได้อย่างไรบ้าง เช่น Radcliff - Brown อธิบายว่าพิธีกรรม ความเชื่อและเทพ

นิยายต่างๆ ของชาวอันตามันว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบศาสนา ซึ่งมีหน้าที่เสริมสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม พิธีกรรมช่วยเสริมสร้าง “อารมณ์ร่วม” (Collective Emotions) และช่วยควบคุมความประพฤติของ สมาชิกสังคมให้อยู่ในกรอบของจารีตประเพณีกล่าวอีกนัยหนึ่งคือพิธีกรรมมีหน้าที่หลักในการ ช่วยบำรุงรักษาความสามัคคี กลมเกลียว ระหว่างสมาชิกสังคม ส่วนการตอบสนองความต้องการด้านจิตใจนั้น เป็นหน้าที่รองลงมาของพิธีกรรม(ยศ สันติสมบัติ, 2537: 29)

Bronislaw Malinowski เสนอว่ามนุษย์มีความต้องการพื้นฐาน ซึ่งจะต้องได้รับการตอบสนองจากสังคม ท่านได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ความต้องการพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจ (basic biological and psychological) เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม การพักผ่อน การเจริญเติบโต และการสืบพันธุ์ เป็นต้น
2. การตอบสนองร่วมกันของสมาชิกในสังคม (instrumental needs) หมายถึงการทำงานร่วมกันของสมาชิกในสังคม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจ การทำงานร่วมกันของสมาชิกในสังคมก่อให้เกิดการจัดตั้งองค์กรและสถาบันสังคมต่างๆ ขึ้นมา
3. ความต้องการเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic needs) ความต้องการประเภทที่สามของมนุษย์ คือความต้องการเชิงสัญลักษณ์ ความต้องการประเภทนี้ได้รับการตอบสนองโดยการพัฒนาบรรพวิทยาการศาสตร์ ศาสนา ศิลปะ และศิลปะ ขึ้นมาในสังคม Malinowski อธิบายว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเภทเดียวที่สามารถสะสมความรู้และประสบการณ์ และรวบรวมให้เป็นระบบ เพื่อนำไปใช้ดัดแปลงแก้ไขวิถีชีวิตของตนต่อไปในภายภาคหน้า ระบบความรู้หรือวิทยาศาสตร์ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ธรรมชาติ แต่เมื่อวิทยาศาสตร์ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์บางอย่าง เช่น “ภูเขาไฟระเบิด ฟ้าผ่ามนุษย์” ก็คิดค้นระบบไสยศาสตร์ และศาสนาขึ้นมาแทนที่เพื่ออธิบายปรากฏการณ์เหล่านั้นและเพื่อช่วยให้มนุษย์มีความเข้าใจและมีความรู้สึกปลอดภัยนอกจากนั้นศาสนาและพิธีกรรมต่างๆ ยังมีหน้าที่เสริมสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและความร่วมมือระหว่างสมาชิกในสังคม

หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งที่ Radcliff-Brown และ Malinowski และนักมานุษยวิทยา หน้าที่นิยมทั้งหลายมองเห็นพ้องต้องกันคือหลักแห่งความเชื่อมโยงและพึ่งพาอาศัยกันระหว่าง สถาบันต่างๆ (Principle of Interdependence of Social Institutions) ตามหลักการนี้สถาบันสังคม ต่างๆ เช่นสถาบันครอบครัว ศาสนา การเมือง ฯลฯ มีความเกี่ยวพันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สังคมตามสภาพธรรมชาติเป็นสังคมที่กลมกลืนและปรองดอง เพราะสถาบันต่างๆ ทำหน้าที่ขจัดความขัดแย้งและรักษาความสมดุล(Equilibrium) ของสังคมเอาไว้ นั่นเอง (ยศ สันติสมบัติ, 2537: 29)

การทำงานไม่ประสานสอดคล้องกันของร่างกายของสิ่งมีชีวิตจะเห็นได้จากการที่ร่างกายของสิ่งมีชีวิตที่เกิดโรคร้ายจนทำหน้าที่ประสานกับอวัยวะอื่นๆ ไม่ได้ เช่นหัวใจเกิดโรคไม่สามารถจะสูบฉีดโลหิตได้ โลหิตก็ไม่ไปหล่อเลี้ยงร่างกาย ร่างกายก็ล้มเจ็บหรือตายไป ส่วนการทำงานไม่ประสานสอดคล้องของสังคมทำให้สังคมชะงักงัน แต่สังคมจะไม่ล่มสลายลงไป สังคมอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงไปเป็นรูปแบบใหม่ที่คนในสังคมปรารถนา (ปิยพรรณ วรรณศิริ, 2550 : 98)

ดังนั้นการนำทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม ทั้ง 3 คนมาเป็นกรอบทฤษฎีในการวิเคราะห์ เพราะทั้งสามคนเป็นเจ้าของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม แต่มีแนวความคิดที่แตกต่างกัน Malinowski เน้นการทำหน้าที่ของแต่ละโครงสร้างของสังคมว่ามันตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ของสมาชิกในสังคมอย่างไร ในแง่ของพฤติกรรมของคนมากกว่า ในแง่ของสังคม ส่วน Radcliffe - Brown เน้นการมองที่โครงสร้างและมองต่อไปถึงความสัมพันธ์ทุกส่วนของโครงสร้างในแง่บวก เขาสนใจสถาบันสังคมมากกว่าพฤติกรรมส่วนบุคคล ในส่วนของ Durkheim ไม่ได้มองสังคมในเชิงราบรื่นด้วยดีแต่เพียงด้านเดียวเหมือน Brown แต่เขามองสังคมออกเป็นสองด้าน ด้านหนึ่งอาจราบรื่นอีกด้านหนึ่งอาจขรุขระขัดแย้ง ขึ้นอยู่กับว่าสภาพของโครงสร้างทางสังคมจะเป็นอย่างไร ถ้าโครงสร้างสับสนจะส่งผลกระทบต่อบุคคลทันที

5.6 แนวคิดพิพิธภัณฑ์มีชีวิต

คำว่า “พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” ได้ถูกใช้อย่างแพร่หลายเกือบทุกพิพิธภัณฑ์มักจะเรียกพิพิธภัณฑ์ของตนเองว่าพิพิธภัณฑ์มีชีวิตทั้งนี้พิจารณาจากการดำเนินกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ที่ไม่ใช่เพียงการจัดแสดงอย่างเดียว เช่นในอดีตโดยจะต้องมีการดำเนินกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอทำให้พิพิธภัณฑ์เคลื่อนไหวมีชีวิตเปรียบได้เสมือนมนุษย์เราที่จะต้องเคลื่อนไหวหากหยุดนิ่งก็หมายถึงตายไปแล้ว

พิพิธภัณฑ์มีชีวิตเป็นประเภทหนึ่งของพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง ซึ่งเป็นการรวบรวมอาคารต่าง ๆ ของชาวบ้านที่มีอาชีพต่าง ๆ มาสร้างรวมอยู่ในสถานที่เดียวกันและสร้างสภาพแวดล้อมตามบรรยากาศที่เป็นจริง เช่น ที่สวน Skansen จะมีอาคารต่าง ๆ อาทิ โรงนา โรงสี โรงช่างหล่อ โรงช่างทอง ฯลฯ โดยผู้เฝ้าอาคารแต่ละหลังจะแต่งตัวตามชนิดอาคาร เช่น ชาวนา ช่างตีเหล็ก และจัดให้มีกิจกรรมการเล่นและระบำพื้นเมืองในฤดูร้อน¹¹ ซึ่งพิพิธภัณฑ์ประเภทนี้มีลักษณะการจัดแสดงที่จำเป็นต้องใช้พื้นที่ภายนอกอาคารเนื่องจากเป็นประเภทของพิพิธภัณฑ์ที่ต้องแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคน เช่น การใช้ชีวิตการประกอบอาชีพ การแสดงออกทางความเชื่อหรือสถาปัตยกรรมในบางครั้งเรียกว่า Living Museum ซึ่งจะมีกรณีที่เป็นการจัดแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยปุน เทียงบุรณธรรมและคณะ ได้ศึกษาวิจัยในโครงการออกแบบเบื้องต้นและการศึกษาความเป็นไปได้สำหรับพิพิธภัณฑ์มีชีวิตของเมืองแม่ฮ่องสอนได้สรุปนิยามของพิพิธภัณฑ์มีชีวิตว่าสัมผัสได้ถึงความเป็นท้องถิ่นสิ่งที่ทำเพื่อส่งต่อให้คนรุ่นหลังมีกระบวนการติดต่อกันระหว่างชุมชนร่วมกันความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน นโยบายแปลงท้องถิ่นเป็นสินค้าวัฒนธรรมเพื่อรับใช้เหตุผลทางเศรษฐกิจประวัติศาสตร์ยังคงอยู่ในรูปแบบวัดอุทยานสถานและวิถีชีวิตชุมชนความกลมกลืนระหว่างสิ่งใหม่กับสภาพแวดล้อมเดิมการสร้างสรรคอาคารสถานที่ ใช้จิตวิญญาณซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นดุลยภาพระหว่างสภาพธรรมชาติกับสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น¹²

สรุปได้ว่าพิพิธภัณฑ์มีชีวิตเป็นรูปแบบหนึ่งของพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งที่บอกเล่าประวัติความเป็นมาและประวัติศาสตร์ของชุมชนอันแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของชุมชน เน้นทรัพยากรทางวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทาง

¹¹ จิรา จงกล, พิพิธภัณฑ์สถานวิทยา, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2525), หน้า 31.

¹² ปุน เทียงบุรณธรรม และคณะ, รายงานวิจัยโครงการการออกแบบเบื้องต้นและศึกษาความเป็นไปได้

สำหรับพิพิธภัณฑ์มีชีวิตของเมืองแม่ฮ่องสอน, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.), 2553), หน้า 19.

วัฒนธรรมของชุมชน ทั้งที่เป็นรูปธรรม (สถาปัตยกรรมของอาคารอันทรงคุณค่า) และนามธรรม (วิถีชีวิตในชุมชน) ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมของชุมชนที่ยังคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของพื้นที่ทั้งนี้อาจจะเป็นการจำลองในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งที่จริงโดยผู้เข้าชมจะมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนในชุมชน

ด้านการจัดการ

พจนา สวนศรี กล่าวว่า มีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชน โดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน¹³

อุดร วงศ์ทับทิม กล่าวว่า ชาวบ้านควรมีการประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียและผลกระทบทั้งในด้านบวกและด้านลบเพื่อให้สมาชิกของทุกคนได้รับรู้ ปัญหาาร่วมกัน และช่วยกันคิดหาแนวทางป้องกันตั้งแต่เริ่มต้นเพื่อปรับ แนวทางการท่องเที่ยวให้เหมาะสม¹⁴

ละอียด ศิลาณ้อย กล่าวว่า ชุมชนและนักท่องเที่ยว ร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงเป็นการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Manage Tourism)¹⁵

วีระพล ทองมา (2558, น. 19) กล่าวว่า เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนักที่จะหาอะไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืน สมดุลในกลุ่มคนหมู่มาก ดังนั้นชุมชนที่จะสามารถบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน : “Community-based Tourism : CBT” ได้ต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิด มีวิสัยทัศน์ ความเข้าใจเรื่อง การท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงาน ทั้งภาครัฐที่ เกี่ยวข้อง ต้องมีการพูดคุยกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมชุมชนรู้ว่พื้นที่ของ ตนจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ อย่างไร ควรมีกิจกรรมอะไรบ้าง และจะมีการกระจายจัดสรรรายได้อย่างไร ทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมานั้น สิ่งสำคัญที่สุดของชุมชน คือการมีส่วนร่วม อันหมายรวมถึง ร่วมในทุก ๆ สิ่ง ทุกอย่างเพื่อส่วนรวม¹⁶ กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารจังหวัดกระบี่ (2558, น. 28) กล่าวว่า มีระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และกฎกติกาที่ใช้ในการบริหารการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านอื่นๆ ของชุมชน การเสริมศักยภาพของชุมชนในกลุ่มท่องเที่ยวและชุมชน การปฏิบัติตามกฎระเบียบและรูปแบบที่ใช้ สำหรับบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และการตลาดและประชาสัมพันธ์อย่าง ต่อเนื่องเพื่อสร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นกับชุมชนอย่างยั่งยืน

¹³ พจนา สวนศรี, เรื่องเดียวกัน, 2546, หน้า 15.

¹⁴ อุดร วงศ์ทับทิม, เรื่องเดียวกัน, 2546 หน้า 18.

¹⁵ ละอียด ศิลาณ้อย, เรื่องเดียวกัน, 2552 หน้า 26.

¹⁶ วีระพล ทองมา, เรื่องเดียวกัน, 2547 หน้า 19.

ด้านการเรียนรู้

พจนา สวนศรี กล่าวว่า ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจ ในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้าง จิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้าน และผู้มาเยือน¹⁷

ละอียด ศิลาณ้อย กล่าวว่า กิจกรรมและกระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อสร้างความ ตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง¹⁸

วีระพล ทองมา ได้ให้ความหมายว่า ต้องเริ่มที่คนในชุมชนที่จะต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองให้ดี เสียก่อน เพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูลและคนในชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคี ทำงาน ร่วมกันได้¹⁹

อุดร วงศ์หัทธิม กล่าวว่า เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดโอนความรู้ของคนในชุมชนในแต่ละหมู่บ้านจาก จุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกัน ดังนั้น การเรียนรู้ร่วมกันจึงสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น²⁰

พจนา สวนศรี ได้กล่าวถึงของการดำเนินกิจการการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าการกำหนดหลักการนี้ เป็นไปเพื่อให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ ดังต่อไปนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทางทิศทางและตัดสินใจ
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจของตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมต่อคนในท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน²¹

การที่จะทำให้ชุมชนดำเนินการทางด้านการท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมให้ความรู้ การ สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในการพึ่งพาตนเอง การจัดการด้านการท่องเที่ยว และต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้ เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวโดยทั่วไป กระตุ้นส่งเสริมให้คนในสังคมปัจจุบันให้ เห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเป็นกลุ่มคนที่สนใจที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้าน กับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มความรู้ การเรียนรู้ การรับรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นใน

¹⁷ พจนา สวนศรี, เรื่องเดียวกัน, 2546, หน้า 24.

¹⁸ ละอียด ศิลาณ้อย, เรื่องเดียวกัน, 2552 หน้า 19.

¹⁹ วีระพล ทองมา, เรื่องเดียวกัน, 2547 หน้า 35.

²⁰ อุดร วงศ์หัทธิม, เรื่องเดียวกัน, 2546 หน้า 8.

²¹ พจนา สวนศรี, เรื่องเดียวกัน, 2546, หน้า 12.

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานการวิจัย

1. การสร้างกิจกรรมแนวใหม่ ให้เข้ากับไลฟ์สไตล์ของคนในยุคปัจจุบัน สามารถตอบสนองความต้องการ ตามวิถีชีวิตในยุคปัจจุบัน ดังนั้นการนำเสนอประเพณีพิธีกรรมเป็นแบบกิจกรรมการทำสื่อ ก็สามารถสร้าง การรับรู้และเข้าใจให้แก่สถานการศึกษา วัด และชุมชนได้อีกทางหนึ่ง
2. งานศิลปวัฒนธรรม สามารถบูรณาการกับสถานการศึกษา วัด และชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้

6. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยจะจัดกิจกรรมอัน เกี่ยวเนื่องกับประเพณีความเชื่อ ศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อเป็นอีกแนวทางในการสานต่อการรับรู้ประเพณีเมือง ขุนยวม ผ่านการบูรณาการกับสถานการศึกษา วัด และชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมและการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นการต่อยอดจากการศึกษาการจัดการงาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของชุมชน ในเขตอำเภอขุนยวมแบบมีส่วนร่วมภาคประชาชน โดยการน ข้อมูลชุดดังกล่าวมาพัฒนาองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญา ในรูปแบบมรดกทางวัฒนธรรมไทใหญ่ สู่อการสร้างสรรค กิจกรรม โดยนำข้อมูลมาใช้ในการจัดการวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพสังคมยุคปัจจุบัน ในอนาคตต่อไป

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

จำแนกข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นลักษณะของการเก็บข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับ ประเพณี พิธีกรรมความเชื่อต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับชุมชนในเขตอำเภอขุนยวม ซึ่งเป็นลักษณะของการลงพื้นที่ ภาคสนาม เก็บข้อมูลผ่านประเพณีพิธีกรรมที่เกิดขึ้น เพื่อให้รู้ถึงรายละเอียด ลักษณะงาน กระบวนการ โครงสร้าง ของกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนถึงผู้ขับเคลื่อนและมีกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ โดยการสำรวจ การ สัมภาษณ์ และสังเกตการณ์จากบุคคลข้อมูลเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภายในพื้นที่ศึกษา
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาโดยมีบุคคลข้อมูล และแหล่งข้อมูล ได้แก่ พระสงฆ์ และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน แหล่งข้อมูลจากเอกสารจาก ห้องสมุดและหน่วยงานต่างๆ เก็บรวบรวมไว้แล้วซึ่งข้อมูลในกลุ่มนี้ได้แก่ข้อมูลด้านประเพณีพิธีกรรม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีกระบวนการข้อมูลภาคเอกสารและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาคสนาม ดังนี้

(1.) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคเอกสารจากแหล่งต่างๆ ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมที่ได้ศึกษาไว้แล้ว

(2.) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีดังต่อไปนี้

ก.) วิธีการสำรวจ (Survey Method) เพื่อให้ทราบข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ในพื้นที่การศึกษาใน ประเพณีทั้ง 12 เดือน

ข.) วิธีการสังเกตการณ์ (Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Survey) โดยอาศัยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับคนในพื้นที่ และแหล่งข้อมูลในพื้นที่การศึกษา โดยใช้วิธีการ ดังนี้

- การสังเกตการณ์และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน
- การสังเกตการณ์และสัมภาษณ์บุคคลข้อมูล (ช่างพื้นถิ่น, ผู้อาวุโส, พระสงฆ์)
- เครื่องมือและอุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลการวิจัยประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลบุคคลข้อมูล กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียงและสมุดบันทึก

ค.) เก็บข้อมูลด้านความคิดเห็นของนักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน

- กลุ่มนักวิชาการ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) ด้วยการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือนักวิจัยพัฒนาพื้นที่ และปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การศึกษาริบททางสังคมนี้ ได้มีการสังเกตการณ์ โดยการสำรวจภาคสนามและทำการบันทึกข้อมูล รายละเอียดด้านสภาพสังคม มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน องค์ประกอบของชุมชน รวมไปถึงการเข้าร่วมงาน ประเพณีทั้งสิบสองเดือนและการทำทะเบียนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ งานพุทธศิลป์เครื่องใช้ในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง

การสร้างกิจกรรมทางด้านประเพณีพิธีกรรมให้เยาวชนรุ่นใหม่มีส่วนร่วม โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์กิจกรรม เช่น การประกวดภาพถ่ายประเพณี 12 เดือน

วิธีการจัดการข้อมูล

1 การตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากภาคเอกสารและภาคสนาม ทำการตรวจสอบความ สมบูรณ์ของเอกสารทางประวัติศาสตร์และข้อมูลจากพระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญท้องถิ่น ประชาชน และนักวิชาการ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) โดยการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงรูปแบบประเพณีพิธีกรรมความเชื่อ และงานศิลปกรรมประกอบพิธีกรรมนั้นๆ รวมถึงอันสสงส์ที่จะได้รับในแต่ละครั้ง เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูล ในการสร้างความตระหนักรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมของคนในอำเภอยุวมผ่านกิจกรรมต่างๆ

3. การสังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis) โดยการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกิดจากประเพณีพิธีกรรมความเชื่อ และแนวทางการจัดการงานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนในเขตอำเภอยุวมแบบมีส่วนร่วม ภาคประชาชน

4. การสรุปผล (Conclusion) โดยการสรุปวຍອດ และรายงานผลการศึกษาวิจัย โดยนำเสนอเป็น ลักษณะของการวิจัยแบบการประพันธ์และการพรรณาโวหารพร้อมภาพประกอบ

สถานที่ทำการวิจัยหรือเก็บข้อมูล

ในเขตพื้นที่ อำเภอยะนวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ระยะเวลาในการทำงานวิจัย

แผนการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ 2565

กิจกรรม	เดือน											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. การเสนอโครงการวิจัย	✓	✓										
2. เก็บข้อมูลภาคเอกสารและภาคสนาม		✓	✓									
3. การสร้างความรู้ ความเข้าใจในการร่วมกัน สร้างสรรค์กิจกรรมทางด้านประเพณีพิธีกรรมใหม่กับ เครือข่ายการศึกษา				✓								
4. การบูรณาการกิจกรรมสร้างสรรค์ ทำทะเบียน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ร่วมกับสถานการศึกษา วัด และชุมชนในอำเภอยะนวม ครั้งที่ 1				✓	✓							
5. ทำสื่อเผยแพร่ข้อมูลประเพณีพิธีกรรมเมืองยะนวม ร่วมกับสถานการศึกษา วัด และชุมชนในอำเภอยะ นวม					✓	✓	✓					
6. วิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการพัฒนาฯ								✓	✓	✓		
7. สรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลงาน										✓	✓	✓

รายละเอียดแผนการดำเนินงานตลอดโครงการ

โครงการวิจัยมีระยะเวลาในการดำเนินการประจำปีงบประมาณ 2565 ซึ่งมีแผนการดำเนินการวิจัยดังนี้

(1) การเตรียมการเพื่อการเก็บข้อมูล โดยการจัดหาและอบรมผู้ช่วยนักวิจัยให้เข้าถึงวัตถุประสงค์และประเด็นของการวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ในระหว่างนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการร่วมกับคณะที่ปรึกษาโครงการฯ โดยใช้ระยะเวลาในการเตรียมการ 15 วัน

(2) การเข้าพื้นที่เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเข้าไปแนะนำตัวกับชุมชนถึงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย และสร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกของชุมชน เจ้าอาวาสวัดที่เข้าไปเก็บข้อมูล รวมถึงนำเสนอ

ผลงานที่ได้ทำไว้แล้วในสองปีที่ผ่านมา เพื่อให้มองเห็นภาพในการพัฒนาร่วมกัน ทั้งนี้จะมีการทำสรุปรายงานความก้าวหน้าของการวิจัยเป็นระยะ พร้อมทั้งขอรับคำแนะนำจากที่ปรึกษาโครงการฯ หรือผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้นระหว่างเดือนที่ 1 - 2

(3) การลงพื้นที่เก็บข้อมูลระยะที่ 2 - 3 ดำเนินการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการร่วมกันในการสร้างสรรค์กิจกรรมทางด้านประเพณีพิธีกรรมใหม่กับเครือข่ายการศึกษา เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลและกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น เพื่อการต่อยอดภูมิปัญญาและงานประเพณีพิธีกรรม ในการพัฒนารูปแบบการนำเสนอประเพณีให้เข้ากับยุคสมัยและสมัยกับวัยของกลุ่มเยาวชน ระหว่างเดือนที่ 3

(4) การลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์ ทำทะเบียนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ร่วมกับสถานการศึกษา วัด และชุมชนในอำเภอขุนยวม ครั้งที่ 1 การสำรวจโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ร่วมกับนักเรียนโรงเรียนขุนยวมวิทยาคม ณ วัดต่อแพ ต.ต่อแพ อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน ระหว่างเดือนที่ 4-5

(5) ทำสื่อเผยแพร่ข้อมูลประเพณีพิธีกรรมเมืองขุนยวม ร่วมกับสถานการศึกษา วัด และชุมชนในอำเภอขุนยวม สำหรับวิธีการในข้อ 5 นี้ จะใช้ระยะเวลาในการดำเนินการควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งจะใช้ระยะเวลาดังแต่เดือนที่ 5 - 8

(6) วิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมใหม่ๆ การปรับปรุงแก้ไขผลการวิจัยที่ยังไม่สมบูรณ์ การวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในอนาคต เพื่อให้ผลการศึกษามีความสมบูรณ์มากที่สุด ซึ่งจะใช้ระยะเวลาดังแต่เดือนที่ 8 - 10

(7) สรุปผลและรายงานผลการวิจัย จะใช้ระยะเวลาในเดือนที่ 10 - 12

7. เอกสาร/งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ.

การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม. กรุงเทพฯ. สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2530.

กระทรวงศึกษาธิการ. วัฒนธรรม, ประเพณีปอยส่างลอง เอกลักษณ์ภูมิปัญญา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.

เกษร เกษมเขียนศ. "การพัฒนาของไทยตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน". วารสารจันทร์เกษมสาร. ปี ที่ 26 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2563.

โกศล ศรีมณี, ปอเกิดประเพณีโตเครือข่ายชุมชนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน, รายงานการสัมมนา ประเพณี ปอยส่างลอง. ณ ห้องประชุม สำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน, 2537.

โครงการสำรวจเพื่อจัดทำฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา, ไทใหญ่ ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.

ชุมชนปอกกาดเก่า, ประเพณีปอยส่างลอง, แม่ฮ่องสอน : มปป, 2552.

ประเสริฐ กิตติรัตนตระกูล. ทางเลือกใหม่การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ:

ม.ป.พ., 2553.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2531.

ธวัชชัย ทำทอง. โครงการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชน เล่มที่ 4: งานวิจัยเรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาเส้นทางการเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมในเขต อำเภอชุมพลบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.), 2563.

น้ำทิพย์ วิภาวิน. การจัดการความรู้กับคลังความรู้. กรุงเทพฯ: เอสอาร์พรินติ้งแมสโปรดักส์, 2547.

นิตยา เงินประเสริฐศรี. ทฤษฎีองค์การ: แนวการศึกษาเชิงบูรณาการ. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.

ปุ่น เทียงบุรณะธรรม และคณะ. รายงานวิจัยโครงการการออกแบบเบื้องต้นและศึกษาความเป็นไปได้ สำหรับพิพิธภัณฑ์มีชีวิตของเมืองแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2553.

ฐาปกรณ์ เครือระยา. โครงการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชน เล่มที่ 3: งานวิจัยเรื่องการจัดการงานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนในเขตอำเภอชุมพลบุรีแบบมีส่วนร่วมภาคประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และ นวัตกรรม (สกสว.), 2563.

รชพร จันทรสว่าง. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว: กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา, 2546.

รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. การสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอบางบาล - ปางมะผ้า - ชุมพลบุรี จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552.

_____. การสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอบางบาล - ปางมะผ้า - ชุมพลบุรี จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2553.

_____. การสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอบางบาล - ปางมะผ้า - ชุมพลบุรี จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2556.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. พิพิธภัณฑ์มีชีวิต. แหล่งที่มาของข้อมูล <https://th.wikipedia.org/wiki/พิพิธภัณฑ์มีชีวิต>, วันเข้าถึงข้อมูล 16 มีนาคม 2563.

วีระพล ทองมา และประเจต อำนาง. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2547.

ละอียด ศิลาน้อย. การพัฒนาหลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อความยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2552.

สมถวิล นิลวิไล และศิริชัย หวังเจริญตระกูล. รักษาโบราณวัตถุ. กรุงเทพฯ: สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ, 2552.

สรารุณ รูปิน. โครงการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชน เล่มที่ 2: งานวิจัยเรื่องรูปแบบและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอชุมพลบุรี

จังหวัดแม่ฮ่องสอน, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และ
นวัตกรรม (สกว.), 2563.

สันติ ปานน้อย และคณะ. การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวในหมู่บ้านช้างในพื้นที่กลุ่มจังหวัด อีสานตอน
ใต้เพื่อการเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวแบบอื่นๆ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย,
2550.

สมาคมอิโคโมสไทย. กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการ แหล่งมรดกวัฒนธรรม.

กรุงเทพฯ: สมาคมอิโคโมสไทย, 2554.

สุภาภค์ จันทวานิช. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

สุรพล คำวิฑูร. คุณค่าเอกลักษณ์ศิลปกรรมล้านนา กับแนวทางส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.

สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ. โครงการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชนวม เล่มที่ 1: งานวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์ –
ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนวม. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม
(สกว.), 2563.

_____. การสำรวจเรือนพักอาศัยกลุ่มชาติพันธุ์ไต. โครงการสำรวจเพื่อจัดทำฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรม
และชาติพันธุ์ล้านนา. ทุนสนับสนุนการวิจัยสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ.2551.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามโครงการ
สืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอนงบประมาณยุทธศาสตร์ จังหวัด แม่ฮ่องสอน
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2549). เชียงใหม่: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด แม่ฮ่องสอน, 2549.

อุตร วงศ์ทับทิม. โครงสร้างการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิด
และประสบการณ์. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วัยอาจ, ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ:
ไอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์, 2547.

8. การตรวจสอบทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้อง

